

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
ชื่อและนามสกุล นางสาวศรีสุดา ศรีละ
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2556

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ชาญพิทยา ฉิมพาลี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย นางสาวศรีสุดา ศรีละ รหัสนักศึกษา 2549001085

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. ภรณ์ ต่างวิวัฒน์

ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกรอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร (3) เพื่อศึกษาการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร

ประชากร คือ เกษตรกรผู้ทำนาในปี 2555/56 ซึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ 12,735 ไร่ ได้จำนวนตัวอย่าง 388 ราย สุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.07 ประมาณสองในสามจบประถมศึกษาประถมศึกษาในการทำนา เฉลี่ย 29.20 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.60 คน พื้นที่นาเฉลี่ย 20.32 ไร่ ผลผลิตข้าวเฉลี่ย 394.02 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนใหญ่เกษตรกรมีหนี้สินและได้รับแหล่งเงินทุนมาจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการใช้เมล็ดพันธุ์ ในระดับปานกลางโดยได้รับจากสื่อบุคคลคืออาสาสมัครเกษตรมากที่สุด (2) เกษตรกร มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับปานกลางและมีความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในระดับมากแต่มีเกษตรกรส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องวิธีการทดสอบความงอกและมีเกษตรกรเกือบครึ่งที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการคัดพันธุ์ปนที่ถูกต้อง (3) เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพันธุ์ข้าวหอมมะลิ 105 ทำการปลูกข้าวโดยวิธีหว่านสำรว และใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวติดต่อกันมากกว่า 3 ปี อัตราที่ใช้ 27.75 กก.ต่อไร่ ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้เอง และได้แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวครั้งแรกโดยซื้อจากเพื่อนเกษตรกร (4) ปัญหาส่วนใหญ่ที่พบคือ ไม่สามารถการทำความสะอาดเกี่ยววนได้ เทคโนโลยีการคัดพันธุ์ปนยุ่งยาก เมล็ดพันธุ์ข้าวมีราคาแพงและไม่ได้มาตรฐาน ข้อเสนอแนะ ควรมีโครงการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดข้าวเรื้อ การคัดพันธุ์ปนและการทดสอบความงอก

คำสำคัญ การใช้เมล็ดพันธุ์ เมล็ดพันธุ์ข้าว อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

Thesis title: Rice Seed Utilization by Farmers in Prakhon Chai District, Buriram Province

Researcher: Miss Seesuda Seela; **ID:** 2549001085;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development) ;

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor; (2) Dr. Paranee Tangwiwat, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The following objectives of the research on rice seed utilization by farmers in Prakhon Chai District, Buriram Province were (1) to study socio-economic conditions of farmers (2) to study knowledge regarding rice seed utilization by farmers (3) to study rice seed utilization by farmers (4) to study problems and recommendations for rice seed utilization by farmers.

The population was a number of 12,735 farmers who did their rice cultivation in the year 2012/2013 in Prakhon Chai District, Buriram Province. By purposive sampling and systematic random sampling, 388 samples were selected. Data was collected by interview form using structured interview. Data analysis by computer program and statistics employed were frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean and standard deviation.

Findings from the study were as follows. (1) Most of the farmers were male with the average age at 50.07 years. Nearly two-thirds of them completed primary education. Their average experience in rice cultivation was 29.20 years. Their average number of household members was 4.60 persons. Their average rice cultivation area was 20.32 rai with the average rice yield 394.02 kg/rai. Most of them were in debts and source of their capital was the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. Their receiving news on rice seed utilization was at medium level. They received updated information mostly from individual media or agricultural volunteer. (2) Knowledge regarding rice seed standard by farmers was at medium level while their knowledge regarding rice seed production was found at high level. However, most of them had no knowledge regarding method to test sprout. Nearly half of the farmers had no knowledge regarding the right way to cut off the mixed varieties. (3) Most of the farmers planted Hom Mali Rice 105 by manually broadcasting the seeds after soil preparation. They appeared to use rice seed continually over 3 years with ratios 27.75 kg./rai from their own stored rice seed. The first source was purchasing from farmer fellow. (4) The most found problems were unable to clean the harvesting and threshing tractor, complicate technology for cutting off the mixed varieties, under standardized and expensive rice seed. Recommendations were made on the exchange of good quality rice seed project, dissemination of knowledge regarding weedy rice eradication, cutting off the mixed varieties and test of sprout.

Keywords: Rice Seed Utilization, Rice Seed, Prakhon Chai District, Buriram Province

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ ต่างวิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมและคณาจารย์จากสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้กรุณาชี้แนะและเอาใจใส่เป็นอย่างดี ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วง และเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อยภายในเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความ กรุณาของท่านดังกล่าวเป็นอย่างมาก

ผู้วิจัยขอขอบคุณ อาจารย์ชาญพิทยา ฉิมพาลี ที่กรุณาเป็นประธานในการสอบปกป้อง วิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ คุณชาติชาย ศรีษะนอก คุณชันธลักษณ์ ศรีวิเศษ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบเครื่องมือ และให้คำปรึกษาแนะนำ ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วง รวมถึง ท่านเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์ ท่านหัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ท่านเกษตรอำเภอประโคน ชัย และเกษตรกรทุกท่าน ที่ให้โอกาสและข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุก ท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนและกำลังใจจากครอบครัว ตลอดจนผู้บังคับบัญชา เพื่อน ร่วมงานและเพื่อนนักศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าต่อการนำไปสู่ความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างถูกต้อง คุณค่าและประโยชน์ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอบอบแด่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ไว้ ณ ที่นี้

ศรีสุดา ศรีละ

มิถุนายน 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
สภาพทั่วไปของอำเภอประโคนชัย	6
สภาพการผลิตข้าวของอำเภอประโคนชัย	8
สถานการณ์การใช้และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของอำเภอประโคนชัย	9
แนวคิดเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าว	9
การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว	11
แนวคิดเกี่ยวกับหลักการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว	12
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	17
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	17
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	19
การเก็บรวบรวมข้อมูล	21
การวิเคราะห์ข้อมูล	21
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	23
ตอนที่ 1 สภาพทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจ	23
ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับ การใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 สภาพการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร การผลิตข้าวของเกษตรกร	37
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	41
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	45
สรุปการวิจัย	45
อภิปรายผล	50
ข้อเสนอแนะ	53
บรรณานุกรม	55
ภาคผนวก	58
ประวัติผู้วิจัย	69

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร	23
ตารางที่ 4.2 จำนวนแรงงานที่ทำนาในครัวเรือน	25
ตารางที่ 4.3 รายได้สุทธิของครัวเรือนเกษตรกร	26
ตารางที่ 4.4 ขนาดพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกร	26
ตารางที่ 4.5 ปริมาณผลผลิตข้าวของเกษตรกร	27
ตารางที่ 4.6 ภาระหนี้สินและแหล่งเงินทุนของเกษตรกร	27
ตารางที่ 4.7 การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์ข้าวเกษตรกร	28
ตารางที่ 4.8 ความรู้ด้านมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว	31
ตารางที่ 4.9 ระดับความรู้ด้านมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าว	32
ตารางที่ 4.10 ความรู้ด้านการผลิตและการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าว	32
ตารางที่ 4.11 ระดับความรู้เกี่ยวกับการใช้และการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	36
ตารางที่ 4.12 สภาพการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	38
ตารางที่ 4.13 การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	40
ตารางที่ 4.14 ปัญหาในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	41
ตารางที่ 4.15 ข้อเสนอแนะในการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	43

